

Die uw jeugd vernieuwt
als die van een arend...

De Reformatie

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

HOOFDPUNTEN UIT HET SLOT VAN HET BOEK JESAJA II (2e reeks)

Ons eerste artikel, de lezer zal het hebben gemerkt, hebben we door omstandigheden vrij abrupt moeten afbreken. We waren nog niet eens op de helft van het hoofdstuk. Doch laten we nu geen tijd verliezen en verder luisteren naar de Vreugdebode!

Want die is nog niet uitgesproken. De volgende vraag is: Wat gaan de nu als 'Eikebomen der gerechtigheid' bekend staande mensen doen? Ons antwoord is: Wat gezien de omstandigheden mag worden verwacht! 'Zij zullen de overoude puinhopen herbouwen, het verwoeste uit vroeger tijd doen **herrijzen** enz.' Nu hoor ik iemand vragen: Wacht eens. Klopt dat wel met Jesaja 60 : 10: 'Vreemdelingen zullen uw muren herbouwen en hun koningen zullen u dienen'? Dat staat er inderdaad, maar we willen er aan herinneren dat we hier te doen hebben met een **profetische** tekst, die aan de uitleg haar eigen hermeneutische regels stelt. In het wijde perspectief dat de profeten op de toekomst openen, zien we zo vaak de dingen die geschieden zullen, in elkaar overvloeien. Dat geldt van de **tijden** waarin de dingen gebeuren, maar evengoed van de **gebeurtenissen** en dan bepaald de aankleding ervan in de taal van de profeet. Dat Jesaja 60 zo spreekt over volken en koningen heeft in dat verband zin: De verdrukkers en kwelgeesten van weleer zullen de dienstwillige knechten

van de toekomst zijn. Zo groot is de ommekeer die JAHWE zal bewerkstelligen.

Wie na lezing van hoofdstuk 60 Jesaja 61 opslaat, bemerkt dat de Vreugdebode **t.o.v.** de status der vreemdelingen niet in een ander uiterste vervalt. Voor de vreemdelingen blijft er werk: akkerlieden en wijngaardeniers zullen zij zijn. We gaan er niet over twisten wie dan het echt zware werk zullen verrichten: **Israëlietische** bouwvakkers of voormalige heidense agrariërs? De op dat moment, in dat tijdsgewricht meest urgente aangelegenheid is natuurlijk de herbouw van stad en tempel. Meer aan de periferie, de omtrek ligt, dat het normale werk van elke dag moet doorgaan – en kan doorgaan. De bereidheid daartoe legt God de vertegenwoordigers van de vreemde volken in het hart. Het is een zaak van vrijwilligheid, niet van een '**Arbeitseinsatz**', een in bezettingstijd gehate term die duidde op een gedwongen tewerkstelling in een vreemd land...

Voorts is die tijd van wederopbouw ook een voorbijgaande fase. Eens zullen stad en tempel weer overeind staan en dan mag het volk van Israël zich ten volle geven aan de **HERE** als **priesters**. Priesters! We **krijgen** hier een bepaalde draad in handen die de hele Bijbel door aanwijsbaar is: Exodus 19 : 6: 'Gij zult Mij een koninkrijk van

HOOFDARTIKEL

**Hoofdpunten uit het slot van
het boek Jesaja II (2e reeks)**

H.M. Ohmann

UIT DE SCHRIFT

Van boven bekeken

D. Griffioen

KERKELIJK LEVEN

Twijfelende theologen?

C.J. de Ruijter

Band aan de leer van Christus

G.J. van Middelkoop

KORTGEHOUDEN

'Vrijgemaakten' voor de spiegel

M. te Velde

AAN DE BROEDERWEG

Bibliotheekverslag 1992/1993

J. Douma

PERSSCHOUW

G.J. van Middelkoop

UIT DE KERKEN

priesters zijn, een heilig volk'. Vergelijk ook 1 Petrus 2: Afgelopen zondag hoorde ik daar over preken toen een aantal jongens en meisjes hier openbare belijdenis van hun geloof aflegden. Zij gaven publiek te kennen toe te treden, welbewust, tot een priesterlijke natie. Dat wordt in Jesaja 61 voorzegd. Door de vreugdebode. Gefeliciteerd zijn allen die tot zo'n volk mogen behoren. Een voorzeker opmerkelijk feit in de historie der volken, die met bloed gekleurd is, ja, van bloed doordrenkt. Niet het bloed van brandoffers en zoenoffers voor JAHWE, maar van slachtoffers van zinloze volkerenmoorden en etnische oorlogen. In die context verschijnt de Kerk, de **veelgemaakte** en verguisde, nu op haar best: dienaar in Gods heiligdom, zich wijgend aan het heil, niet alleen van haarzelf, maar ook van de volken. We moeten in deze hoofdstukken niet zo'n scherpe demarcatielijn trekken tussen het volk Israël en de heidenen als men in Schriftkritische **kring** wel pleegt te doen; ook niet tussen passages die de heidenen van verschillende zijden ons laten zien, om dan daaruit te besluiten tot diverse auteurs en tijden van ontstaan, waarvoor de Schrift zelf ons geen grond geeft. Wie de tekst aandachtig leest, ontdekt dat de zalving van de ene Vreugdebode zich heeft uitgebreid tot de zalving van alle gelovigen. Die behoeven zij voor hun priesterlijke dienst. Zij heten immers priesters! Dan zijn zij het ook. Uit dien hoofde zijn zij gerechtigd tot het ontvangen van levensonderhoud – 'Gij zult het vermogen der volken genieten' – een punt in de wet van Mozes nadrukkelijk aangeroerd (lees- de bepalingen dienaangaande verspreid in de boeken Leviticus en Deuteronomium). De God van de Wet die toen zorgde, zal dat in de toekomst blijven doen en andere volken daartoe bereid maken. Daar hebt u weer

die 'bereidwilligheid' die in hoofdstukken als deze zo sterk naar voren komt. Het vermogen en de heerlijkheid der volken worden niet afgedwongen of afgeperst.

Nog een paar dingen: Wie is de Vreugdebode? Als u het mij vraagt is daar toen ergens tussen 538 en 520 voor Christus een bode met die boodschap opgetreden. Zichtbaar. En vooral hoorbaar! Die boodschap van toen hebben we in grote trekken nagegaan. Een geweldige boodschap. Te groot om dan en daar, het post-exilische tijdvak van de terugkeer uit ballingschap, in één keer vervuld te worden. Dat is de bedoeling ook niet. De boodschap, de blijde tijding van deze bode, omspant de gehele toekomst. Nogmaals: Wie is die Vreugdebode? Als we omzien naar het verleden, is duidelijk dat Hij werkt in de lijn van de Knecht des HEREN. Na de ballingschap pakt Hij de draad weer op. Wáárom steekt Hij in dit hoofdstuk zo van wal als Hij doet: 'De Geest des Heren HEREN is op mij'? En waarom reveleert Hij de zaken van ons hoofdstuk, vol van herinneringen aan de desolate staat van het volk, als in het vorige ditzelfde Sion reeds in al zijn schittering is getoond? Is dat niet wat wij noemen: de klok terugdraaien?

De vreugdebode, die zo nadrukkelijk op zijn zalving duidt, zou zich daarmee kunnen legitimeren tegenover mismoedige, kleingelovige hoorders, die aan zijn woorden geen geloof hechtten. Dan geeft de Vreugdebode te kennen, als hij, zo stellen wij ons voor, zich uit, door de mond van een profeet uit die dagen, er op attendeert dat de Geest van JAHWE op hem rust. Zo in de zin van: Denk er wel om. Ik zeg niet maar God zelf heeft mij gezonden en gemachtigd met dit woord van heil te komen. Geloof mij, of liever: Hem op Zijn woord!

Zo hebben we hier: Een woord gesproken op zijn tijd, maar dat waar wordt in de toekomst! Ter bemoediging van de eerste hoorders uit vierhonderd en zoveel voor Christus. Zo heeft het de Vader behaagd. Zo werkt Hij. Hij zorgt lang te voren dat er een draad is die zijn Zoon straks op kan nemen, als het uur geslagen heeft en de Dag aangebroken is.

Ik heb wel eens broeders en zusters ontmoet, die dat maar moeilijk konden plaatsen. Als Christus een woord uit het Oude Testament op zichzelf betreft, is volgens hen uitgesloten dat het voordien reeds door een andere profeet met het oog op eigen tijd en persoon kan zijn gebruikt en zo in die tijd hebben gefungeerd. Strekt het ten nadele van de Heiland dat Hij een rij van voorgangers heeft, zoals bv. deze heilbode? **Welneen**. Het zegt mij dat Jezus, evenals al die voorgangers is opgenomen in de gang der geschiedenis. Nu heeft Hij iemand aan wie Hij, de Zoon van God, refereren kan! Dat is voor Jezus alles waard! Hij komt met zijn heilstijding en heilswerken niet plompverloren, onaangekondigd, uit de lucht vallen. Hij is uniek. Zoals Hij is er geen ander. Maar het heil in Lucas 4 is hetzelfde als in Jesaja 61. Zo wordt de weg voor Hem geplaveid.

Als Hij dan gekomen is en al die wonderen gebeuren, en die goede woorden worden gesproken (aan armen wordt het evangelie verkondigd – is niet minder belangrijk dan

KERNREDACTIE

PROF. DR. M. TE VELDE, DRS. G.J. VAN MIDDELKOOP.

OVERIGE REDACTIELEDEN:

DRS. R. TER BEEK, DRS. B. BOS, DRS. A.L.Th. DE BRUIJNE, DRS. B. LUTTEN, PROF. DR. C.J. DE RIJTER, DRS. H. VELDMAN.

MEDEWERKERS:

J.J.D. BAAS, DRS. C.J. HAAK, J.M. DE JONG, MIS. J. SMELIK

REDACTIE-ASSISTENT

W.L. M. GRAAFF, Wortmanstraat 138, 8265 AG Kampen. Td. (05202) 31201.

Alle stukken bestemd voor de Redactie aan.

De Reformatie. Postbus 24.8260 AA te Kampen.

ADMINISTRATIE/ADVERTENTIES:

Uitgeverij Oosterbaan & Le Cointre B.V., Postrekening 406040 t.n.v., De Reformatie, Goes. Postbus 25, 4460 AA Goes. Tel. (01100) 15591.

ABONNEMENT

f 85,75 per jaar; f 46,25 per halfjaar; studenten f 70,25 per jaar (binnenland). Buitenland f 144,50 per jaar (zeepost)

Een abonnement kan per maand ingaan, maar slechts betiteldigd worden uiterlijk twee maanden voor het verstrijken van de betalingstermijn (opzegging van jaarabonnement vóór 1 november, van een halfjaarabonnement vóór 1 juni)

Losse nummers f 1,95 (excl. porto).

De Reformatie is op cassette verkrijgbaar bij de Stichting Braelectah
Tel. (05210) 15946.

ADVERTENTIES:

Prijs: f 0,63 per mm. Contracttarief op aanvraag.

Zonder schriftelijke toestemming van de uitgever is het niet toegestaan artikelen uit dit blad over te nemen.

ISSN 0165-5191

die werken!), dan kunnen de hoorders uit zijn eigen dagen daaruit opmaken, waar ze met Hem aan toe zijn. Als Hij dan in de synagoge van Nazaret de bewuste passage voorleest, heeft Hij de preek al gehouden en besloten, terwijl Hij naar ons idee daar nog aan beginnen moet: eerst de tekst en dan volgt de preek. Dat is het geheel bijzondere van onze Heiland: die preekt **zichzelf!** Hoort naar Mijn woorden. Ziet naar mijn werken. Oordeelt voor u zelf dat de tijd is vervuld. En geloof Mij, dat Ik het ben. Aan de vervulling van de opdracht kent men de bode. Hij heeft, om zo te zeggen, zijn geloofsbrieven, zijn credentie bij zich, gestempeld met het waarmerk van de Heilige Geest, voorzien van de signatuur van zijn God en Zender.

✧ In de post-exilische periode, betekende dat, toen het uit de mond van de onbekende profeet werd gehoord, dat voor allen die, terug in het land der vaders, daar bij de pakken neerzaten, omdat het gestelde ideaal nog bij lange na geen werkelijkheid was geworden, dat de schitterende heilsboodschap uit een hoofdstuk als Jesaja 60, **in zijn geloofwaardigheid werd onderbouwd**. Aan de herbouw, de broodnodige restauratie, was nog niets gedaan. De puinhopen van tientallen jaren her, grijnsden hun aan. De stemming was gedrukt. Ze zaten diep in de put. Hoe komen zij daar ooit uit? Wie haalt hen er uit? Hier is Hij: de met Gods Geest gezalfde. Hij heeft de instructie, de opdracht (God heeft mij **gezonden**) en de macht (de **Geest** van JAHWE).

II Zijn Zender dekt hem hoogstpersoonlijk met zijn gezag

Zo zouden we de verzen 8 en 9 willen samenvatten en typeren. Let erop, hoe JAHWE zich hier uitlaat ten bate of tot ondersteuning van de Vreugdebode, zijn bode. Dat zijn niet maar grote of indrukwekkende machtswoorden over wat Hij nog allemaal zal ondernemen om de missie van Zijn gezant te doen slagen, al zou de HERE daartoe het volste recht hebben.

Het zijn woorden, waarin het Vaderhart opengaat: 'Ik de HERE, heb het recht lief. En haat onrechtmatige roof'. Ons oog valt hier op de term, het woord 'Gerechtigheid'. Wie de Heidelbergse Catechismus kent, weet dat dit de spil is waarom het verlossingswerk draait (Zondag 5, vr. en antw. 12). In ons vers (8) staat een pijler waarop die belijdenisuitspraak steunt. Als de HERE zijn volk gaat verlossen, is Hij niet als een mens die de hand over het hart strijkt: Och die arme mensen, kom laat Ik iets voor ze doen. Neen, Hij opent zijn hart en spreekt zich uit pro (ten gunste van) Justitia: gerechtigheid. Dat is voor **Hem** bij wijze van spreken een hartewens, een **harts-aangelegenheid**.

Laten we ook goed in ons opnemen, dat, zoals zo vaak in de Bijbel, ook hier liefhebben en haten samen voorkomen als een woordenpaar; een antithetisch woordenpaar. Wie het ene aanvaardt, wijst per definitie het andere af. Dat andere is: 'roof met onrecht'. Zo leest o.a. het N.B.G. met de antieke vertalingen. Wij voor ons voelen er meer voor terug te keren tot de Masoretische (Hebr.)

tekst: 'roof met brandoffer' (vgl. de Statenvertaling). Dat roof en onrecht samengaan behoeft geen expresse vermelding. Dat spreekt vanzelf. Dat roof met brandoffer gepaard kan gaan, moeten we al in het eerste hoofdstuk van ons boek horen. Het wijst op de weerzinwekkende omstandigheden, zoals die toen in Jesaja's eigen dagen werden aangetroffen onder Israël. Het kan hier alleen maar gaan om onrecht binnen Israël. Men vergelijkte Jesaja 58, en wat we daarover hebben geschreven in ons art. van vorig jaar. Dit **hoofdstuk** is een bevestiging daarvan. We vragen voorts: Wordt om die reden nu van 'loon' gesproken?

Het woord 'loon', zo weten we, heeft in de Bijbel een volstrekt legitieme plaats. Voor wie roemen in Gods genade, is dat woord niet besmet. Juist niet. Als het God belijft **genadeloon** uit te keren, is dat juist aan diegenen, die op aarde hun rechtmatige loon niet uitgekeerd hebben gekregen. We wijzen ook op wat Jezus zelf zegt in o.a. de Bergrede (Matth 5 : 12): 'Want uw loon is groot in de hemelen'. In plaats van: 'Ik zal hun stipt hun loon geven', geven wij de voorkeur aan 'Ik zal hun loon geven **in waarachtigheid**'. In geding is hier niet de zaak van het volle loon of een gedeelte daarvan, maar helemaal geen loon of inderdaad het loon dat hun toekomt. Dat hier het woord 'berîth' ('verbond') volgt, ligt geheel in de lijn. Alsook dat dat een eeuwig verbond zal zijn. En als dan iemand zegt, dat zijn allemaal mooie termen, maar wat krijg ik daarvan te zien?, geeft vers 9 al het antwoord: in hun zaad, hun nakomelingschap. Dat is een in deze hoofdstukken vaker genoemde grootheid. Wij wijzen op het laatste vers van hoofdstuk 59. Waarmee maar gezegd wil zijn, dat de verwerkelijking van Gods beloften in het zaad en aan het zaad te zien zal zijn. Het is vermaard. Dat wil zeggen, de nakomelingen van Israël zullen opvallen temidden van de heidenvolken. Er wordt over Israël gesproken in gunstige, lovende zin.

Ja, maar hoe kunnen **vólken** dat nu onderkennen? Hebben **die** de gave der onderscheiding? Een geestelijk onderscheidingsvermogen om zuiver te beoordelen wat er bij dit volk dan zo bijzonder is? De Schrift zegt het. En dan moeten wij niet onnodig moeilijk doen! De wereld vandaag weet de (echte) christenen er nog uit te halen. Welnu, als het eens zo zal zijn, dan is dat een extra bevestiging van de waarheid van de woorden van de **Vreugdebode**, die hier, in de **Eed Gods** hun bekrachtiging ontvangen. En daar hoort het getuigenis der heidenen bij!

Als het Israël in de grote toekomst van de Messias goed zal gaan, is dat geen toevalstreffer, geen speling van het grillig lot, geen gelukkige samenloop van omstandigheden, maar een zegen door JAHWE opgelegd, als een **loon** dat achteraf wordt uitgekeerd. Het leven van Gods knechten is lonend, zelfs hun lijden was niet te vergeefs geweest. Zelfs als het lijden moest worden toegeschreven aan de grote schuld der zonde.

111 De Vreugdebode, de tolk van zijn volk

Ook de drie laatste verzen doen ons denken aan de Mid-

delaar, Christus, de Gezalfde, is Gods vertegenwoordiger bij het volk, die met Gods macht en last Zijn opdrachten uitvoert. Hij is ook degene die het volk vertegenwoordigt bij Zijn God. Dan denken wij al spoedig aan het plaatsbekledend lijden en sterven van de Knecht des HEREN in Jesaja 53. Hij is evenzeer onze representant in de vreugde voor de HERE. Bij monde van Hem drukt het volk zijn blijdschap uit. Hier bij monde van de Vreugdebode. JAHWE heeft zijn zending bevestigd. Daarover verheugt zich de heilbode. Dat zijn volk zich met hem verheuge!

In zijn woorden loopt hij op die dag nog aan God toe te brengen lof vooruit. Hij heeft mij bekleed met de klederen des heils en met de mantel der gerechtigheid heeft Hij mij omhuld. Zo drukten de Israëlieten oudtijds zich uit. Plechtstatig, voor ons gehoor misschien. Maar niet voor hun idee. Zij wilden daarmee te kennen geven, dat de bode (het volk) en het heil even onafscheidelijk bij elkaar hoorden als een mens en zijn klee. We wijzen nog op Galaten 3 : 27, waar dezelfde metafoor wordt aange troffen. In 'klee' horen we ook, hoe de mens voor de dag komt. Aan onze kleren zijn we kenbaar. Op zijn mooist mag Gods volk voor de dag komen.

Dat duidt op een permanente toestand. In het leven zoals wij dat zelf leven en kennen, merk je dat op hoogtijdagen, b.v. op een bruiloft. Bruidegom en bruid, het middelpunt van de belangstelling, zijn toonbeelden van de mens zoals die zich op hun mooist laten zien. De Bijbel weidt daar graag over uit. De God van de Bijbel en zijn knechten de profeten, hebben kennelijk het leven zoals dat geleefd wordt, liefgehad (we noemen expres de vaak voor somber versleten Jeremia in 7 : 34; 16 : 9; 25 : 10; 33 : 11). Ja, die bekleding, die zegt wat, die doet wat! Die brengt wat **tewegg**. Als de dag van de bruiloft is aan gebroken, dan wordt het menens. Niet maar voor de bruiloft dossen zij zich uit, maar ook op een samen zijn in liefde, een heel leven in liefde. Dr. Beuken schrijft in zijn uitleg: 'Wie zich zo tooien verwachten iets. Aldus komt tot uitdrukking dat de bekleding van de profeet een belofte bevat'. Evenals bruidegom en bruid kleedt hij zich maar vast op die dag, als was die al aangebroken. In dit geheel kunnen we ook plaatsen die vergelijking in dat laatste vers van de aarde die haar gewas voortbrengt en de hof die zijn zaaisel doet ontspruiten. Sprekend beeld van het ontspruiten van de kosmische gerechtigheid. Gerechtigheid en gewas. Wie van ons zou ooit op het idee gekomen zijn die twee te vergelijken? Wij niet, de oosterling wel. Zo levensnoodzakelijk was voor hem die gerechtigheid. De God van de Bijbel neemt dat over. Eens in de heilstijd zal dat de eerste levensvoorwaarde zijn. Zo gezien komen gerechtigheid en heil op hetzelfde neer. Wat dan in menige **vertaling** tot uitdrukking wordt gebracht. Wij voor ons prefereren zulk een vertaling niet, maar de bedoeling is onmiskenbaar waar. De bekleding van de vreugdebode, wijst als het bruiloftsklee van het bruidspaar de zich vernieuwende vegetatie vooruit naar de dag van de volle openbaring van het heil.

Sion houde zich gereed, want het heil komt! **(Jesaja 61)**

Waarom, laten we met die vraag beginnen, volgt er op hoofdstuk 61 nog weer een hoofdstuk 62, dat in dit tweede artikel ons bezighouden zal? En helemaal na hoofdstuk 60 waar de komende heerlijkheid zo breed wordt uitgemeten? Wordt hier vergeleken daarmee nog zoveel nieuws verteld?

Oppervlakkig gezien misschien niet, en we kunnen kort zijn wat dat aangaat. Maar, de lezer van de Bijbel weet dat de accenten verschillend kunnen worden gelegd. Worden in Jes. 61 de schijnwerpers gericht op **het volk**, dat door de vreugdebode moet worden overtuigd, in Jes. 62 zijn die schijnwerpers gericht op **Sion**, de stad. Weer vragen we: **Wie** is de sprekende persoon in dit gedeelte? Veel antwoorden zijn gegeven en allerlei mogelijkheden opgesomd. Wij houden het er op, dat we ook hier weer niet aan een of ander figuur uit de wereld der mensen, noch aan de HERE God, maar aan de Vreugdebode moeten denken. De gestalte uit Jesaja 61, ja, maar ook uit Jesaja 52.

— In zijn toespraak staat Sion erg op de voorgrond. 'Om Sions wil zal ik niet zwijgen', zo luiden de beginwoorden. Dat mag Sion zelf niet doen. Dat zou haar misstaan. Wij mogen onszelf ook niet rechtvaardigen, evenmin als we onszelf hebben uitverkoren. Dat moet de HERE doen, en die heeft het ook gedaan, zo gelooft en belijdt zijn kerk in haar confessie, en dan mag de HERE van ons zeggen dat wij gerechtvaardigd en verkoren zijn. En wij mogen evenals de vreugdebode, dat naspreken. Dat wel. Jazeker. Want in dit Schriftgedeelte komt nu alles aan op de 'sprekende', de 'biddende' kerk. In de Bijbel, Gods Woord, komt de Kerk aan het woord. Denk aan de Psalmen. In hun aanhoudend gebed worden de gelovigen tot hemelbestormers, die God geen rust laten. We kennen dat. Ik wijs op de Psalmen; en op het laatste Bijbelboek, Openb. 6 : 9, 10. 'Tot hoe lang?' 'Totdat zijn gerechtigheid opgaat als een lichtglans', het woord dat Jesaja 60 omsluit.

Hoofdstuk 60 hebben we reeds gezien. Maar het is geen gepasseerd station. Het is het eindstation, dat via tussenstations wordt bereikt: het herstel na de ballingschap; het werken van Christus op aarde, de nieuwe hemel en de nieuwe aarde.

Weer komen de volken 'opdraven' of aanzetten, nu niet met vijandige bedoelingen, maar uit pure belangstelling. Zij zijn het die dit herstelde Israël met een nieuwe naam noemen. Maar dan is het wel de mond des HEREN die die naam bepaald heeft. Dat kan Hij aan de volken niet overlaten. Maar goed, de heidenvolken **erkennen** Sion voor wat het is.

Hoe luidt die naam? Expressis verbis staat dat in vers 2 althans nog niet te lezen. Maar ongetwijfeld is het een naam, waarin het heil van haar God is vastgelegd. Of waarin iets van de pracht van de kroon of de tulband tot uitdrukking is gebracht. Kroon en tulband, schitterend! Maar die schoonheid is broos en kwetsbaar. De hand van God houdt die kroon omvat en beschut die. Nota bene:

het is geen kroon op het hoofd van God. Dan zou Sion boven haar God uitrijzen. Dat ware afgoderij met de kerk. Zulke dingen beleef je in de heidenwereld, in het oude Babylonië. Daar kunnen we zoiets verwachten. In die heidense gedachtenwereld houdt men er goden op na ten grieve en pleziere van de mens. Niet alzo Israël... De Bijbel is het boek waar de dingen op hun plaats komen te staan en blijven staan. God boven alles en de mens en de overige schepselen daaronder... Vers 4 noemt dan een naam: 'Mijn welgevallen'. We moeten die nieuwe, prachtige naam zien tegen de akelige, naargeestige achtergrond van een **kommervol** verleden. Namen als 'Verlatene' en 'Woestenij' herinneren daar nog aan. Toentertijd was Sion een onaantrekkelijke vrouw die door iedereen gepasseerd werd; met de nek aangekeken. Ze was de moeite van het aankijken niet waard. Maar hoe gaat het worden? En nu hebben we het niet in de eerste plaats over mensen, al zullen die komen opdagen als het over Sion begint te dagen. Het is de **HERE**, die haar het aankijken waard vindt, naar haar omziet.

Sion is een stad, de stad van de toekomst en daaromheen ligt het land. Met de stad ziet de **HERE** ook het land aan. Wij vinden het eigenaardig dat een land ten huwelijk kan worden genomen. Hoe kun je nu trouwen, huwen met een land? Zo vreemd is dat niet. Onze taal kent zegswijzen van iemand 'die ergens mee getrouwd is', er aan vastzit voorgoed. Maar bovendien betekent het hier gebezigde Hebreeuwse woord: 'be'ula', zoveel als: 'in bezit genomen, beheerd door een heer'. In de Bijbelse taal is de vrouw het bezit van de man. Men hoort onder ons wel eens andere geluiden. Wie er anders over denken, nemen mij niet kwalijk, dat ik dit Bijbelse gezichtspunt hier naar voren breng. Ik wil hun verzoeken dit niet snel als afgedaan aan de kant te zetten. Het zesde, zevende en achtste gebod van Gods wet handelen over ons bezit in allerlei vorm.

Daarbij valt op, dat stad – Sion – en land een onverbreekelijke eenheid vormen. Aan het omliggende land kun je zien hoe het er met de stad bijstaat.

Zo **krijgen** we ook de juiste invalshoek voor het zo vaak niet begrepen vers 5: 'Uw zonen zullen u huwen'. Dat kan toch niet? Maar we hebben zojuist gezien, dat via de verklaring van 'huwen' als 'in bezit nemen', deze uitdrukking verklaarbaar wordt. Dit loopt dan uit op de **huwelijksdag**, een eindeloze dag. En, o wonder van genade – 'God, uw God zal zich in u verblijden'. Hoe is het mogelijk?

Maar, alsof die ene bidder, die vreugdebode nog niet genoeg is, voorziet hij, de heilbode, zich van een aantal wachters. Wachters, wat zijn dat? Wel, mensen, wier wachter-zijn opgaat in een onafgebroken gebed, dat wordt uitgesproken in een nimmer aflatende, gespannen verwachting. Deze wachters zijn niet de mannen die voortdurend uitzien naar een eventuele vijand. Die zullen er eens niet meer zijn. Maar het zijn zij die aandringen bij de **HERE**. Die **JAHWE** geen rust gunnen. Het lijkt erg brutaal. Als het van mensen uitging...

Maar hier is het de vreugdebode, de Bijbel, die ons daartoe aanmoedigt; God zelf die ons permissie geeft om zo indringend ons tot Hem te richten. Hij wil om het heil geboden zijn.

Laten we niet vergeten, dat de **HERE** dit heeft beloofd; meer: gezworen. Bij wie zweert Hij dan? Bij zichzelf. Meer concreet: bij zijn rechterhand; zijn sterke rechterarm. Wat is de bedoeling daarvan? Hand en arm staan hier voor de macht, door God geoefend en betoond, in zijn machtige daden vanouds. De geschiedenis komt hier in het gezichtsveld.

Hier moet ik even denken aan de Dag van de Verre Naaste, belegd in Ouwehands Dierenpark, afgelopen zaterdag. We luisterden naar het Gospelchoir '**Amfora**', en die indringende song: 'Blijf altijd bidden. Lees in de Bijbel' en dat telkens herhaald in het Nederlands en de taal van **Indonesië**. Het klinkt na in je hoofd. Houdt dat verband met Jesaja 62? Of worden we hier gezet op een 'evangelisch spoor'? Dat hoeft niet. Wie even doordenkt, dat die Bijbel die we telkens moeten lezen, **de Bijbelse geschiedenis** vertelt, die verre van monotoon is, maar waarvan het grote geheim is de daden Gods in de historie. Daar kunnen we nooit genoeg van zingen.

De Bijbel laat ons de dingen van boven zien. Al meteen in Genesis 1, waar God uit zijn vele scheppingswerken de saillante momenten naar voren haalt: Ik maak het licht. Ik schep ruimte. Ik geef u, o mens, vaste grond onder de voeten. Lees eens hoe Psalm 136 schepping en geschiedenis onder een noemer brengt.

Tenslotte, laten de bewoners van Sion met elkaar ervoor zorgen, dat, zoals eens de weg van Babel naar Jerusalem voor de weerkerende ballingen en hun God moest worden geëffend en van obstakels gezuiverd, zo de wegen rondom Jerusalem, de toegangswegen begaanbaar zullen zijn voor allen die zich in Sion zullen laten vinden.

H.M. Ohmann

Zoals de lezer zal zijn opgevallen, ontbraken er bij het artikel van ds. J. Boersma, in het nummer van 28 mei over 'De Bijbel in de computer', twee illustraties.

Aan de auteur en de lezers bieden we daarvoor onze excuses aan.

VAN BOVEN BEKEKEN

Zijn de uitleggingen niet Gods zaak?

Gen. 40,8

De schenker geeft aan Jozef zijn vertrouwen en vertelt zijn vreemde droom. Het is een droom die helemaal in zijn eigen verleden en werkelijkheid past. Maar de beelden verschuiven merkwaardig snel. Deze droom is als een tekenfilm waarin de werkelijkheid versneld wordt afgedraaid, als een karikatuur. Nog nooit heeft iemand zo snel een wijnstok in bloei zien komen. En nauwelijks zijn de knoppen uitgebloeid of de druiven groeien al uit tot drie rijpe trossen. Het druivesap wordt uitgeperst en de schenker hoeft zelfs niet te wachten op het gisten van de druiven. Van de wijnstok gaat de wijn zo in de hand van de Farao.

Jozef hoort de vreemde, snelle droom aan en komt direct met de uitleg. Hij vraagt geen uitstel en aarzelt ook niet door te geven wat God hiermee bedoelt. God heeft inderdaad iets te zeggen over de toekomst van deze mensen, die overigens zonder God leven. 'Beste schenker, de betekenis van de droom is dat je over drie dagen weer in je oude positie hersteld zult worden.' De Farao zal je uit de vernedering van de kerker verhogen en aanstellen als vroeger. Je zult weer de meest vertrouwde dienaar zijn die in aanwezigheid van de Farao zelf zijn drinken moet bereiden. Je mag de Farao weer zijn wijn aanreiken en er zelf ook van drinken.

Laten we er niet verbaasd over zijn als God zich in dromen bekend maakt aan mensen buiten zijn verbondsvolk. God laat de volken op hun eigen wegen gaan. We denken dan dat God zich helemaal niet meer bemoeit met de volken. Hij geeft openbaringsdromen aan Egyptenaren ten behoeve van zijn eigen volk. In het boek Job (33,14-18), zegt Elihu dat God zich wel degelijk door middel van dromen aan de mensen bekend maakt:

Want God spreekt op één wijze, of op twee, maar men let er niet op. In een droom, in een nachtgezicht, wanneer diepe slaap op mensen valt, in sluimering op de legerstede – dan opent Hij het oor van de mensen, en drukt het zegel op de vermaning, tot hen gericht, om de mens van zijn doen af te brengen, om hoogmoed van de man af te weren, om zijn ziel van de groeve te redden, zijn leven, dat hij niet omkome door de spies.

We moeten ons er dus niet over verbazen dat God zich toen bekend maakte aan de mensen door middel van dromen. Hij wilde óók op die manier de mensen tot geloof en bekering brengen. Het probleem is dat de mensen die zonder God denken te kunnen leven, die dromen gewoon

naast zich neerleggen en niet bereid zijn om daarin een boodschap van God te herkennen. De schenker en de bakker hebben deze droom niet als een boodschap van God herkend. De Heilige Geest moet eerst iets in het hart doen, dan pas kan er werking uitgaan van de droom.

Jozef krijgt van God direct de uitleg van de droom. Jozef aarzelt niet om een ongunstige toekomst aan te duiden voor de bakker. Over drie dagen zal de Farao zijn hoofd verhogen. Hem zal de dood door ophanging wachten. Of dat ook betekent dat zijn hoofd daarna gespietst zal worden, is niet duidelijk. Uiteraard past het lugubere beeld van de aasvogels daarbij.

Maar wat hebben de bakker en de schenker nu aan deze droomuitleg? Is het alleen maar dat de één over drie dagen weer vrij man zou zijn en zijn taak bij de koning weer mag opnemen, en de ander over drie dagen terechtgesteld zou worden? Zouden zij er slechter aan toe geweest zijn als zij die droom niet uitgelegd kregen? De betekenis van de droom is niet alleen voor de schenker en de bakker. De betekenis is óók voor Jozef. De schenker is uitgekozen om Farao bekend te maken dat er in de gevangenis een profeet van de HERE is, die meer weet dan de knapste droomuitleggers van Egypte. De schenker moet straks de naam van Jozef noemen in het paleis, als profeet van God en als zodanig uitlegger van Gods openbaringen. Jozef ziet na het uitleggen van de droom zijn kans schoon. Hij heeft een verzoek. Laten we eerlijk wezen, de ene dienst is toch de andere waard? Daarom, schenker, als je weer in je positie hersteld bent en het je weer goed gaat, denk dan aan mij hier in deze ellendige gevangenis. En Jozef geeft er ook een heel aannemelijke verklaring bij. Hij zegt zelfs dat hij gestolen is uit het land van de Hebreëen. Tegen zijn zin was hij toch in die put bij Dotan geworpen en verkocht als slaaf? Als er iemand recht heeft op vrijheid, dan is het toch Jozef wel! Nu was er een kans om vrij te komen; kunnen we het Jozef kwalijk nemen dat hij de hulp van de schenker vraagt?

Heeft Jozef er verkeerd aan gedaan, door op de schenker te vertrouwen en niet op de HERE? Er is geen reden toe om te denken dat Jozef nu zijn vertrouwen van de HERE afbuigt en op mensen stelt. Wat we hier zien, is dat Jozef een eerlijke poging doet zijn lot te veranderen. De HERE laat inderdaad de schenker een beslissende rol spelen in zijn leven, maar de HERE doet het op Zijn tijd, en niet volgens de plannen en berekeningen van Jozef zelf. Want ook de tekst en uitleg van het leven is een zaak van de HERE.

D. Griffioen

TWIJFELENDE THEOLOGEN?

Er worden vraagtekens gezet bij het gezag van de bijbel. En ook bij het gezag van de belijdenis. Nu gebeurt dat al eeuwen lang. Belangrijk is, wie zulke vraagtekens zet. En hoeveel ruimte men krijgt voor twijfel. Het was kennelijk nieuws, dat zulke vragen ook wel leven bij theologiestudenten in Kampen. Voor heel wat mensen was het zelfs een beetje een schok. In dit artikel een paar kanttekeningen.

De 'mythe van de rust'

Vorig jaar kwam het bericht naar buiten. Het was prof. B. Kamphuis die in een interview met het ND dit punt aanroerde. Welbewust vertelde hij er iets van, dat bij sommige studenten in Kampen best wel radicale vragen leven. Vragen die het gezag van de bijbel en de belijdenis heel direct raken. Nu is prof. Kamphuis niet een man die graag knuppels in het hoenderhok gooit. Toch wilde hij in dit geval wel graag, dat een bepaalde schijn van rust doorbroken werd.

Hij wilde niet, dat er een beeld ontstond van een vredige studiegemeenschap, die in een stormvrij gebied rustig haar gang gaat, ongehinderd door allerlei wind van leer. Dat zou een vals beeld geven. In dat verband sprak hij over de 'mythe van de rust'. Het zou echt een mythe zijn als we meenden, dat we als gereformeerde universiteit onberoerd blijven door alle moderne ontwerpen en kritische vragen, die binnen het geestelijke klimaat van onze tijd opkomen. De Theologische Universiteit is geen bunker, waar het leven zijn eigen loop neemt, los van wat daarbuiten aan de orde is.

Het moet gezegd worden dat prof. Kamphuis geslaagd is in zijn opzet. Het signaal is opgevangen, en wordt op vele manieren doorgegeven ook besproken. Dat is een goede zaak. De TU heeft altijd veel liefde en medeleven vanuit de kerken gekregen. Die is ook nu heel belangrijk. Maar soms merk je dat het beeld ook wel wat vertekend wordt. Er kan dan een behoorlijke onrust ontstaan in de harten. En dat is uiteraard niet de bedoeling geweest.

Overbodige onrust

Natuurlijk is het wel begrijpelijk dat mensen van zo'n bericht onrustig worden. Het wordt als nieuws gebracht. En zo'n thema blijft hangen. Als er ergens anders een dominee een toespraak houdt over Schriftgezag, lijkt het wel alsof de nieuwswaarde van die vergadering ook bepaald

wordt door twijfelende theologiestudenten. De kop die boven zo'n bericht staat, schreeuwt al gauw op een wat overspannen manier om aandacht. Zo gaat gemakkelijk het idee rondzingen, dat de studenten in Kampen tegenwoordig ook al in de greep van de twijfel zijn. Er ontstaat dan een onrust waar ook de kerken in gaan delen. 'Wat voor dominees krijgen we dan straks?'

Maar dat is natuurlijk nooit de bedoeling geweest. En ik zou het idee ook met kracht willen tegenspreken. Er zijn in Nederland inderdaad universiteiten waar het christelijk geloof vrij algemeen betwijfeld wordt. Maar in Kampen is een studiegemeenschap aan het werk, die heel nadrukkelijk gereformeerd wil heten. En ze mag ook zo heten. Wat dat betreft is alle onrust overbodig.

De verzoeking van de theologie

Toch is er natuurlijk meer aan de hand. Prof. Kamphuis heeft niet voor niets een schijn van rust willen doorbreken. Daarom wil ik er graag nog wat verder op ingaan. Allereerst merk ik dan op, dat het natuurlijk niet van vandaag of gisteren is dat theologiestudenten voor vragen komen te staan. Elke student, of hij nu theologie of Nederlands studeert, komt in aanraking met vragen die uiteindelijk de wortel van zijn bestaan raken. En het hoort bij een student om die vraag dan ook niet uit de weg te gaan. Een vraag stel je hardop. Maar dan ontstaat er wel een probleem, als je het antwoord niet direct vindt.

En dan wil ik wel kwijt, dat je als theologiestudent een grote verzoeking kan tegenkomen in de vragen die je bij je studie ontmoet. Maar ook dat is niet iets van de laatste tijd. Toen ik zelf theologie ging studeren, was er een dominee die tegen me zei: 'Dan mag je wel veel bidden. Want het is moeilijk om theologie te studeren en het geloof te behouden'. Eerlijk gezegd leek dat laatste me een beetje overdreven. Want ik dacht dat het weinig kwaad kon als je dagelijks met de bijbel bezig bent. Maar tijdens de studie leerde ik hoe naïef dat eigenlijk was. Want in je studie ontmoet je ook veel menselijke gedachten die juist afvoeren van wat God zegt. Elke theoloog heeft een kast vol boeken. En in al die boeken staan heel veel mensengedachten over de bijbel. Maar als je niet oppast, duwen die mensenboeken je bijbel naar de rand. Dat is een verzoeking waar je inderdaad alleen maar biddend uit kunt komen.

Het geloof eigen maken

Maar er is nog een ander punt belangrijk. Sommige mensen vinden studenten ook wel eens eigenwijs als ze horen wat voor vragen ze stellen. 'Ze moeten niet denken, dat

ze het beter weten dan de kerk van alle eeuwen. Laten ze gewoon instemmen met de belijdenis van de kerk.'

Nu komt het soms best wel voor dat studenten eigenwijs zijn. Maar achter die vragen zit toch vaker iets anders. Er zit ook dit achter, dat ze al vragend zich het geloof van de kerk eigen maken. Wij geloven toch niet omdat onze ouders geloven? Of omdat de kerk gelooft? Dat belijden we zelf (art. 5 NGB). Daarom zal elke generatie zich opnieuw het geloof eigen moeten maken. En dat gaat lang niet altijd zonder strijd. Er is niemand die klakkeloos **overneemt** wat eerdere generaties voor hem beleden hebben. Soms levert dat zelfs een behoorlijke worsteling op. Iedereen die meeleeft in de kerk weet dat.

Daar komt bij, dat m.i. sommige vragen tegenwoordig op een wat latere leeftijd gesteld worden. Ik heb de indruk, dat veel jongeren soms pas na hun openbare geloofsbelijdenis met bepaalde, ingrijpende vragen in aanraking komen. Voor die tijd speelde dat dan veel minder een rol. Voor veel jongeren hangt dat samen met hun studie-omstandigheden. Er zijn dingen, waar je soms pas goed over nadenkt als je van school af bent en in de studie bent gedoken. Theologiestudenten vormen daarop geen uitzondering.

De vragen reiken dieper

zover is er, denk ik, niets bijzonders aan de hand. Toch denk ik, dat er tegenwoordig ook wel vragen gesteld worden die dieper reiken. Zeker bepaalde vragen rond het gezag van de Schrift horen daarbij. Ik denk nu b.v. aan sommige vragen rond de plaats van de vrouw in de kerk. Kunnen vrouwen nu ouderling of dominee worden ja of nee? Zulke vragen spelen vandaag een belangrijke rol. Onherroepelijk komen daar elementen van het Schriftgezag in mee.

Het valt mij op, dat zulke vragen vandaag zich met veel meer kracht aandienen dan vroeger. Daarin spelen een paar factoren een rol. In de eerste plaats zijn we met elkaar veel meer open naar buiten geworden. We **kijken** nu gemakkelijker hoe het bij andere kerken toegaat dan dertig jaar geleden. Daarmee verlies je tegelijk een heel stuk vanzelfsprekendheid in je eigen traditie.

Daarnaast merk je, dat veel mensen zelfstandiger denken dan vroeger. Ongetwijfeld hangt dat ook samen met toenemende opleidingsmogelijkheden. Maar het is een feit, dat veel mensen in de gemeente over heel veel dingen meer een eigen mening hebben. Ze zijn daardoor veel minder gauw geneigd zich aan te sluiten bij bestaande overtuigingen.

En een belangrijke rol speelt vooral de ontwikkeling van onze cultuur. Onze wereld ontgroeit in snel tempo allerlei christelijke waarden en normen die de samenleving eeuwenlang diepgaand hebben beïnvloed. Ook christenen maken dat proces mee. Dat betekent, dat je ontvankelijkheid voor wat de Here zegt op heel wat punten snel kan afslijten. Mijns inziens gaat dat in veel opzichten op voor wat de Here zegt over man en vrouw en hun eigen plaats in Zijn wereld.

Persoonlijk denk ik, dat dit laatste element een heel belangrijke rol speelt. We zijn ook als christenen kind van onze tijd. Dat betekent, dat je in zeker opzicht **meebe**-weegt met de stroom van de cultuur waarvan je deel uitmaakt. En voor **elke** nieuwe generatie geldt dat des te sterker. Theologiestudenten vormen daarop geen uitzondering. Zij zijn net zo zeer kind van hun tijd als al hun generatiegenoten.

Wat is gezag?

Dit laatste aspect is zo belangrijk dat ik er even apart op inga. Mijns inziens is er in allerlei discussies wel eens wat weinig oog voor die veranderende cultuur. Dat is goed duidelijk te maken aan het begrip 'gezag'. Iedereen weet, dat dat begrip de laatste vijftig jaar een sterke ontwikkeling heeft doorgemaakt. Met name de ontwikkelingen in de zestiger jaren zijn hier belangrijk. Democratisering, inspraak en medezeggenschap hebben sindsdien hun intrede gedaan.

De invloed ervan vinden we in de gezinnen terug. Ouders van vandaag gaan anders om met hun kinderen dan vijftig jaar geleden. Dat je ouders gezag over je hadden, betekende toen zoveel als dat je hen eigenlijk onvoorwaardelijk gehoorzaamde. Zeker in gereformeerde gezinnen gold dat. Natuurlijk gaf dat ook wel conflicten, maar de verhoudingen lagen duidelijk. Pedagogen van vandaag zouden die opvoeding al gauw autoritair noemen. Want vandaag is er veel meer plaats voor de eigen inbreng van het kind. De eigen mening van **kinderen** is vandaag veel belangrijker dan vroeger voor de gang van zaken in huis. Dat gaat ook op voor gereformeerde gezinnen.

Daarmee is m.i. de inhoud van het begrip 'gezag' sterk veranderd. Wie in **1950** zei: 'Ouders hebben gezag over hun **kinderen**', bedoelde daarmee niet hetzelfde als wie dat in **1994** zegt.

Natuurlijk heeft zo'n verandering allerlei gevolgen. Voor een nieuwe generatie is het begrip 'gezag' met andere ervaringen verbonden dan voor een vroegere generatie. Wie vandaag zegt: 'De bijbel heeft gezag', moet er dus rekening mee houden, dat jongeren daar andere dingen bij denken dan ouderen. Veel jongeren zullen lang niet altijd direct onvoorwaardelijk willen buigen voor wat er staat. Gezag is voor hen vaak best te combineren met een eigen mening. Onvoorwaardelijk buigen is iets dat je in onze huidige cultuur snel afleert. Als je in zo'n wereld **1** Timoteus 2 leest, is het voorstelbaar dat iemand zegt: Daar heb ik wel een paar pittige vragen over.

Strijd

Mijns inziens is dit een belangrijke achtergrond van veel discussies. Ik denk, dat we er goed aan doen die achtergrond in rekening te brengen. Wij moeten het een nieuwe generatie niet kwalijk nemen dat zij **kind** van hun tijd zijn. Juist als we dat in rekening brengen gaan we er iets van begrijpen, dat hun strijd op sommige punten veel feller zal zijn. Wie vandaag als jongere ernst wil maken met

1 Timoteus 2, zal dieper in zijn vlees moeten snijden dan vijftig jaar geleden.

Tegen deze achtergrond wordt duidelijk, waarom het eigenlijk niet rustig is onder theologiestudenten. Zij zijn bezig met de bijbel. Ze zijn ook bezig met wat de kerk eeuwenlang gezegd heeft. Maar zij zijn tegelijk volop kind van hun tijd. Dat roept strijd op. Want wat God zegt, en wat de kerk altijd gezegd heeft, is op een bepaalde manier een vreemde boodschap voor wie in de wereld van vandaag leeft.

Wie dit op zich laat inwerken, zal begrijpen dat er vragen opkomen. Dat dat strijd oplevert. En twijfel. Ook dat! Overigens moet niemand daarbij denken **aan** massaal tobende en twijfelende theologiestudenten. Zo'n zorgelijke toestand is het niet. Maar dat er diepgaande discussies gevoerd worden waarin soms bepaalde twijfels uitgesproken worden, ja, dat is waar!

Gevaarlijke twijfel?

Twijfel kan gevaarlijk zijn. Laten we dat eerlijk zeggen. En niemand gelooft, dat een dominee die twijfelt aan zijn boodschap, op zijn plaats is. Daarom kun je ook rustig zeggen dat docenten, en vaak ook medestudenten, wel eens hun hart vasthouden bij sommige discussies. Het gaat immers om dingen die je diep in je hart beroeren. En als iemand twijfels uit, hoeveel weerstand heeft hij **dan** tegen de duivel? Want die is er zeker bij, dat staat vast.

Toch denk ik dat dat niet het enige is, dat hier gezegd moet worden. Ik gaf hierboven al **aan**, dat de strijd haast onontkoombaar is. Onze tijd stelt radicale vragen over ons geloof. Vragen, die we maar beter niet weg kunnen dringen. Juist theologiestudenten zouden dat soort vragen rond de bijbel en de belijdenis niet moeten wegdringen. Daarom worden zulke vragen soms ook op college (of bij een andere gelegenheid) wel expres aan de orde gesteld. Want elke dominee komt zulke vragen tegen. Op catechisatie, in de gemeente. En meer dan vroeger zal de dominee merken, dat de gemeenteleden zelf nadenken over die vragen. Op zo'n moment valt er niets meer weg te schuiven. Maar wat een zegen als je dan al een stukje strijd hebt doorgemaakt dat daaraan vastzit. 'Ik heb liever een man op de kansel die door het dal van de twijfel is heengegaan en daar gelouterd uit tevoorschijn is gekomen, dan iemand die daar nooit iets van gevoeld heeft.' Volgens het ND heeft ds. G. Gunnink dat op de **vrouwenbonds**dag gezegd. Dat is precies de spijker op z'n kop.

Dat je als student door een crisis heengegaan bent levert vruchten op waar de gemeente belang bij heeft. Ook dat maakt duidelijk, dat een theologiestudent ruimte ontvangen moet om vragen te stellen. Een student die zijn vragen wegdringt loopt kans een onechte dominee te worden.

Antwoorden

Tot nu toe zijn vooral de vragen **aan** de orde geweest.

Binnen de opleiding moet daar heel veel ruimte voor zijn.

Dan kan er tenminste ook openlijk over gepraat worden.

Maar daarmee moeten ook antwoorden aan de orde komen. Want een dominee die nog naar de belangrijkste antwoorden zoekt, zal de gemeente moeilijk kunnen voorgaan. Hij zal gemakkelijk verwarring kunnen stichten door twijfel te zaaien. De opleiding zal vooral daarin willen voorzien, dat ze helpt om antwoorden te vinden op wezenlijke vragen. Dat mogen de kerken ook van haar verwachten. Dat stelt hoge eisen aan omgang met en uitleg van de bijbel. Maar tegelijk vraagt het om verwerking van wat de kerk in de loop der eeuwen uit de bijbel heeft geleerd. Een gereformeerde opleiding zoekt daarin haar kracht.

Toch denk ik, dat daarmee niet per se alles gezegd hoeft te zijn. Hierboven gaf ik al aan, dat een uitspraak na vijftig jaar wel eens een andere kleur kan **krijgen**. Dat betekent, dat je soms over datzelfde onderwerp wel eens wat meer moet zeggen. Dat je behoefte hebt aan een nieuw geformuleerd antwoord. Iets dergelijks is, denk ik, ook wel aan de hand bij bepaalde onderwerpen uit de belijdenis van de kerk. Die belijdenis spreekt zich duidelijk uit over het gezag van de Schrift. Dat is een belangrijk antwoord op een ingrijpende vraag. Toch zijn over dat Schriftgezag in onze tijd opnieuw belangrijke vragen gerezen. Mijns inziens hebben we als kerk behoefte aan een nieuw geformuleerde belijdenis op dat punt. Wat een belangrijk middel zou dat zijn om vragende theologen en gemeenteleden van dienst te zijn met een schriftuurlijk antwoord!

Bidden

Dat een bericht over twijfelende studenten onrust veroorzaakt, is te **begrijpen**. Ik hoop, dat ik een beetje duidelijk heb kunnen maken wat de achtergrond daarvan is. We hoeven niet bang te zijn voor twijfelende dominees. Ik hoop, dat dat intussen ook duidelijk geworden is.

Zo'n bericht spitst natuurlijk de aandacht op de TU. Het signaal is opgevangen, en wordt op vele manieren doorgegeven en ook besproken. Dat is een goede zaak. De TU heeft altijd veel liefde en medeleven vanuit de kerken gekregen. Die is ook nu heel belangrijk. Want zo'n bericht geeft natuurlijk wel even heel kort een blik op de geestelijke strijd die er gestreden moet worden. Dat was uiteindelijk ook de bedoeling van prof. Kamphuis. Daarom kun je na zo'n bericht niet zomaar overgaan tot de orde van de dag. Er is voor de TU nog veel te bidden.

C.J. de Ruijter

BAND AAN DE LEER VAN CHRISTUS

De kerk leeft in het klimaat van de tijd. De tijden veranderen en wij met hen. Als zich in de cultuur waarin wij leven verschuivingen voordoen, moeten we die echter beoordelen aan de hand van het criterium van het eeuwig evangelie, een woord voor alle volken, tijden en toestanden. En op grond daarvan al of niet 'met onze tijd meegaan'.

Voor sommige veranderingen kunnen we dankbaar zijn. Tegen andere ontwikkelingen zullen we ons moeten verzetten. En in beide gevallen niet de koers van de kerk laten bepalen door hoe de wind in het algemeen waait. Maar samen zoeken naar de richting die het kompas van de Bijbel wijst in de stromingen van onze tijd. En zonodig 'in verzet gaan tegen de tijd'.

Veranderingen in onze cultuur

In onze cultuur zien we dingen verschuiven. Het vroegere overmatige vertrouwen in de rede ebt weg. In plaats van een rationeel denken, komt een meer irrationeel denken. Steeds meer krijgt men besef van de beperkingen van de menselijke rede. Er bestaat vandaag grote twijfel aan de mogelijkheid een overzicht te krijgen van het geheel. Men durft daarover niet zoveel meer te zeggen en is bang voor grote woorden. Men wil zich ook niet meer uitspreken over hoe de dingen wezenlijk zijn, en beperkt zich in een meer functioneel denken tot 'hoe het werkt'. De nadruk wordt niet gelegd op het objectieve, dat voor allen geldt, maar op het subjectieve: wat denk ik ervan en hoe ervaar ik de dingen? In de theologie komt in plaats van een denken-van-boven-af een denken-van-beneden-af. Van kerkelijk autoriteitsdenken verschuiven we naar de vrije expressie van de religieuze subjectiviteit, volgens een typering van Van 't Spijker. De moderne mens wordt mondig, autonoom en individualistisch.

Ook andere accenten in ons geloof?

In deze cultuur staan ook de Gereformeerde Kerken. Zij belijden daar eike zondag hun geloof in bewoordingen van bijna tweeduizend jaar geleden. Jongens en meisjes die belijdenis doen, beloven trouw vast te zullen houden aan de leer van de kerk. Ouderlingen die voor het eerst een vergadering van de kerkeraad meemaken, tekenen er-

voor, dat zij voor die leer zullen staan. Predikanten doen dat bij hun ambtsaanvaarding en bij vele andere gelegenheden eveneens, met een formulier dat duidelijke taal spreekt.

Daarin staan wij haaks op het klimaat waarin wij in andere verbanden leven. Kunnen we dit wel volhouden? En moet dat eigenlijk wel? Of is de nadruk op de leer, zoals we die in de Gereformeerde Kerken kennen, misschien vrucht van vroegere culturele ontwikkelingen, toen het verstandelijk redeneren in hoger aanzien stond? En doen wij er goed aan daar nu enige afstand van te nemen? En in de huidige verschuivingen in het algemene denken iets positiefs te zien? Moeten we andere accenten gaan leggen in ons geloven, denken en ervaren?

Uitgaan van eigen standpunt

De kerken moeten zich niet laten meenemen door de wind die toevallig waait. Wij moeten onze koers laten bepalen door het kompas van de Bijbel. Dat betekent, naar mijn mening, dat we positie moeten kiezen tegenover de overschatting van het menselijk verstand, zoals die in de westerse wereld al eeuwen lang aanwezig was en vooral sinds de Verlichting zich sterk heeft laten gelden. Vanuit dat verzet gaan we niet mee met allerlei vormen van modernisme in het geloven, dat de rede tot maatstaf maakt van wat we kunnen geloven. Naar onze overtuiging is immers niet het verstand bepalend voor wat het hart gelooft, maar omgekeerd: de keuze van ons hart is bepalend voor de richting van ons denken. In het hart van ons bestaan kiezen we, onder invloed van Gods Geest, voor een liefhebben van God met al onze vermogens, hart en ziel, verstand en krachten. Vanuit die keuze van ons hart willen we God liefhebben, ook met ons verstand. En onze rede laat zich dan richting wijzen en grenzen bepalen door ons geloven. Zo krijgt het verstand zijn plaats toegewezen in het christelijk bestaan.

God liefhebben met verstand

Maar het **krijgt** daar wel zijn plaats. Het is een gave van God en prima te gebruiken in Zijn dienst.

Na een lange periode van overschatting van het menselijk verstand leven we nu in een tijd van **twijfels en onderwaardering**. Ook daarin moeten we niet meegaan met onze tijd.

Francis Schaeffer zag de ontwikkelingen in onze cultuur als een wegzakken in wanhoop tengevolge van een losla-

Grieks zou zijn geworden. En dat de theologie zich daarmee verwijderd heeft van het eenvoudige geloof en een op diverse punten te uitgewerkte leer heeft geformuleerd. Is dat juist? Is de vroege kerk in een windstille periode aan de gang gegaan met zaken die overbodig waren? Bepaald niet.

Paulus had al in de periode die het boek Handelingen beschrijft, de gemeenten gewaarschuwd, dat er valse leraars zouden komen. Johannes heeft met name in zijn brieven al scherp stelling genomen tegen dwaalleraars. En in de periode na het Nieuwe Testament gaat dat door. De opbouw van het kerkelijk leven vraagt, evenals in de tijd van Nehemia, om troffel en zwaard.

troffel en zwaard

Dat zwaard moet ook gewet worden in de confrontatie met de filosofie van die tijd. Indrukwekkende **gedachtenstelsels**, waarvan je de redeneringen niet zomaar onderuit kunt halen. Onder invloed van die filosofie kan je interpretatie van de Bijbel net even anders worden. Net eraast. Dan komt het aan op onderscheidingsvermogen. En dat niet om elkaar spitsvondig vliegen af te vangen. Maar om het overgeleverde geloof te bewaren. En Christus vast te houden, zoals Hij Zich heeft geopenbaard.

Gewapend met deze bril **krijg** je oog voor wat er speelt op de concilies van **Nicea** en **Chalcedon**. Op het eerste gezicht moeilijkdoenerij. Maar bij nader inzien ging het in Nicea om de vraag of Christus werkelijk God is. Dat betekent: de vraag naar de rechtvaardiging en de genade stond op het spel. Elke gedachte van zelfverlossing moest de pas afgesneden worden.

En in Chalcedon was de vraag: is Christus echt mens? Dat hield in: de mogelijkheid en het karakter van de heiliging van de gelovigen stonden ter discussie.

En om de bijbelse boodschap zuiver te houden en goed af te bakenen, moesten dan ook heel wat verkeerde opvattingen afgeweerd en afgewezen worden. En dat niet als intellectueel spel, maar om de band met Christus vast te houden. Daarom eindigt de geloofsbelijdenis van Athanasius ook met de opmerking, dat wie dit – erg gedetailleerd geformuleerde – geloof niet oprecht en standvastig aanvaardt, niet behouden zal kunnen worden.

Als in de loop van de tijd de leer van de kerk steeds verder wordt omschreven, gebeurt dat niet omdat voorgangers te veel vrije middagen hebben en dan maar wat gaan doen aan de uitbouw van het systeem. Maar om verkeerde interpretaties van de kortere formuleringen van vroeger de pas af te snijden en zo de eenheid van geloof te bewaren met allen die God liefhebben.

Zo bezien is het ook niet niets, als we over de formulering van de leer en de handhaving daarvan wat luchtiger doen: we mogen geen spel spelen, waar troffel en zwaard geboden waren en zijn.

De leer: inperkend of ruimte biedend?

Maar wordt op deze manier het pad waarop de kerk gaat, in de loop van de tijd niet steeds smaller? Betekent elke nadere **definiëring** niet méér voorschriften en méér inperking van ons geloof? En is het voor een levend geloof niet nodig dat het beweeglijk is en niet star? Echt en authentiek en niet een zoveelste afdruk van een stempel?

Een derde tegenstelling, waar je vaak in verstrikt raakt. Maar die in het licht van de Bijbel toch niet kan bestaan. Was het geloof in het Oude Testament niet bijzonder breed gereguleerd, om het onplezierig te formuleren? Hele bijbelboeken staan vol voorschriften over hoe het leven van de Israëliet met de HERE moest worden ingericht. Maar dat had dan toch de bedoeling dat het hun wél zou gaan. Dat zij niet verslingerd zouden raken aan de afgoden die zich opdrongen, maar in wier dienst hun leven geknecht en leeg zou worden. De reglementering bedoelde juist **sanering** en echte ontplooiing van het leven.

Gods geboden een onbegrensd panorama

Wie het zo ziet, zegt: de bevelen van de HERE verheugen mijn hart en verlichten mijn ogen. Daarom **krijg** ik ook van **harte** plezier in Zijn geboden, ik ontdek steeds meer hoeveel goeds zij in mijn leven doen en hoe ze perspectief bieden waar het leven vastloopt. In het licht van wat God openbaart, **krijg** ik een zicht op de dingen dat steeds weer nieuwe perspectieven biedt. Je raakt er niet op uitgekeken. Je raakt er niet over uitgedacht: Gods gebod is onbegrensd. De langste Psalm is niet lang genoeg om alles wat daaraan vastzit onder woorden te brengen. Gelukkig, dat de weg van de gelovige zo wordt afgebakend, dat hij niet in het moeras verzeild raakt. Gelukkig, dat hij niet blijft steken in het kwade, maar vrij zich kan bewegen op die weg. En met vaste grond onder de voeten God dienen kan op een manier die bij zijn persoon en situatie past.

We moeten elkaar helpen onszelf en onze kinderen niet te laten wijsmaken, dat geloven een zaak is van een strak gareel. En zelf ook niet de indruk geven dat ons geloven en leven volgens Gods Woord eigenlijk een keurslijf is, waarin we ons niet echt lekker voelen. Maar in ons spreken en in ons voorleven laten zien, dat Gods geboden heilzaam zijn. Ook vanuit deze optiek kunnen we in een leven op het niveau dat van ons gevraagd wordt, niet dankbaar genoeg zijn voor de leer.

Kerkleer en persoonlijk geloof

Een volgende tegenstelling die we vaak maken en beleven, is die tussen de leer van de kerk en het persoonlijk geloof. Maar in het verlengde van het vorige kunnen we ook hier toch geen tegenstellingen laten bestaan. De leer wijst dwaalwegen van de hand en beveiligt ons geloven. **Binnen** de perken die zo ontstaan, is veel ruimte. Ruimte voor verder nadenken over de inhoud van wat God openbaarde. Ruimte voor een vormgeving aan het christelijk

leven die past bij eigen tijd, eigen omstandigheden, eigen aard.

We worden opgeroepen dit te doen samen met alle heiligen. Dat snijdt de pas af **aan** een individualisme dat het **zelf** wel regelt, zonder zich druk te maken om de andere gelovigen en hun mening. Dat sluit ook een pluraliteit uit, die samenhangt met het individualisme en die op geen enkele manier past bij de dingen die in het Nieuwe Testament gezegd worden over de gemeente van Christus. Als we dit zo zeggen, hebben we het over dingen die boven-persoonlijk zijn. En het lijkt er sterk op, dat wie daarvoor aandacht vraagt, het persoonlijke te kort doet. Maar is het waar, dat wie pleit voor Woord en kerk, tekort doet aan de Geest en het persoonlijke geloof?

Dit is een valse tegenstelling ook feitelijk onwaar. We zijn allen gedoopt met een doopsformulier, dat spreekt over de verbondenheid die de drieënige God wil aangaan met ieder van ons op een uiterst persoonlijke manier. Wij leren onze kinderen als ze heel klein zijn, heel persoonlijk bidden. Door het lezen uit de **kinderbijbel** en door vertelling maken we ze vertrouwd met de **HERE** en Zijn werk, niet als een objectieve werkelijkheid, maar als een werkelijkheid waarin zij hun eigen kleine leven mogen zien als verbonden met hun hemelse Vader. We voeren op allerlei momenten langere of kortere gesprekken met onze opgroeiende kinderen over de betekenis van het leven met Christus. We zijn diep dankbaar wanneer zij zelf belijdenis doen. Tegelijk beseffen we, dat het niet aan onze goede aanpak te danken is, dat het zover is gekomen. Want we deden het in veel opzichten met fouten en gebreken, niet zo goed en minder intensief als we wel wilden. Maar geen aandacht voor het persoonlijk geloof? Niet vol te houden!

Gods Geest werkt door Woord en kerk

En daarbij: dat we zelf blijven bij het geloof en dat onze **kinderen** opgroeien in het geloof, is een vrucht van de Geest, die Hij werkt door Woord en kerk. Ook wanneer de kerkelijke praktijken die we meemaken gebrekkig zijn – niet gebrekiger overigens dan ons eigen persoonlijke leven.

Het is niet wáár, dat het persoonlijk geloof geen aandacht krijgt. Het is niet wáár, dat we een te sterk accent leggen op de kerk, waardoor het persoonlijke wel in de verdrukking komen moet.

We moeten dan ook niet de kant uit, dat we **terwille** van een versterking van het persoonlijke geloof wat minder aandacht geven **aan** de leer en de kerk. **Versterking** van het persoonlijk geloof is nodig, bij oud en jong. Meer aandacht voor het werk van de Heilige Geest in ieders leven is een goede zaak. Over het begrip 'groei in het geloof' mag best wat vaker gepreekt worden. Maar dan niet subjectivistisch, niet overtrokken, maar voluit bijbels. En bij dat bijbelse hoort ook, dat we de dingen in het goede verband en de goede samenhang zien en beleven.

God kent ons elk persoonlijk, maar plaatst ons in de gemeenschap. En dat is heilzaam, zowel voor ons persoonlijk geestelijk leven als voor de totale kerk die Hij bouwt. Het subjectieve mag zijn plaats **krijgen**, maar zonder dat het op gespannen voet komt te staan met het bredere, boven-persoonlijke waarvan het deel uit maakt. Een plaats die niet inperkend, maar juist bevorderend is, ook voor een vruchtbaar persoonlijk leven in Gods dienst. Geen tegenstelling dus tussen de leer van de kerk, het voor allen geldende Woord en de brede gemeenschap van de kerk enerzijds en het persoonlijke, echte en levende individuele geloven anderzijds. Elk zingt van hart een eigen partij en een eigen stem, maar als lid van het koor en volgens de voorgeschreven partituur.

De leer schept gemeenschap

De geschiedenis van de kerk laat zien dat de kerken uiteengingen ten **gevolge** van verschillen in de kerkelijke leer. Is het niet moeilijk uit te leggen, dat we de **belijdenis** geschriften, waarin de leer van de Gereformeerde Kerken is samengevat, de formulieren van eenheid noemen? Zijn niet allerlei elementen uit die geschriften juist een belemmering om tot eenheid te komen met anderen die ook willen geloven? Is het niet eerder zo, dat de leer een sta in de weg vormt voor de gemeenschap dan dat zij die schept?

wat bindt een gemeenschap samen?

Bij het spreken over de gemeenschap van de kerk zijn drie dingen te noemen. Het eerste is, dat het in de gemeenschap van de kerk allereerst gaat om de gemeenschap met Christus. Hij is het Hoofd en wij zijn leden van het lichaam dat door Hem wordt geregeerd en bijeengehouden. Over die gemeenschap met onze Heer hebben we al geconstateerd, dat die juist in stand gehouden wordt door te luisteren naar Zijn woorden.

Dat is ook bepalend voor de gemeenschap die de leden van Christus' lichaam hebben met elkaar. Wat hen verbindt, wat hen tot een eenheid maakt, is juist dat samen erkennen van Christus' heerschappij. Het samen aanvaarden van wat Hij zegt, het elkaar daarin verder brengen, het elkaar opscherpen. Het samen volgen ook van de weg die Hij gaat, als Hij Zijn kerk tot reformatie brengt, waardoor opnieuw alleen Zijn Woord en Zijn gezag wordt erkend.

Die erkenning schept ook onderlinge gemeenschap, maakt een in het geloof.

Die eenheid in het geloof en die gemeenschap ervaren we in de derde plaats ook met de kerk van alle eeuwen. Ondanks grote verschillen van tijd en cultuur constateren we, dat we hetzelfde kostbare geloof hebben als **Augustinus** en **Calvijn**, als **Kuyper** en **Bavinck**, als de gereformeerden van de eerste helft van onze eeuw.

Wat schept dan herkenning? Dat als wij hen lezen wij gemeenschap blijken te hebben van overtuiging, van geloof,

dezelfde aanvaarding van Christus' leer.

Dat is dus een andere ervaring dan die we bij **Chaim Potok** tegenkomen. Bij hem is er een verbondenheid met een traditie, waarin tegelijkertijd vervreemding aanwezig is. Ondanks piëteit voor vroeger kan de latere generatie het toch zo niet meer meemaken. Het mooie in het gereformeerde geloven is, dat we samen met alle heiligen uit heel verschillende tijden hetzelfde kostbare geloof blijken te delen, een geloof dat vandaag niet minder levend en dynamisch is dan in vroeger eeuwen.

we delen hetzelfde kostbare geloof met de gelovigen van vroeger

Verbondenheid met Christus gaat dus voorop en brengt ook onderlinge verbondenheid van gelovigen met zich mee. Die verbondenheid en gemeenschap zijn niet gebaseerd op zoiets als een gemeenschappelijke sympathie voor de stichter van de beweging. Of op een wat onbepaald geïnspireerd zijn door wat Hij deed of zei. Maar die verbondenheden gemeenschap komen tot stand door een gehoorzaam luisteren naar al Zijn woorden. En een vasthouden aan het onderwijs dat Zijn apostelen in opdracht van Hem aan alle volken moesten brengen. Een blijde boodschap die door de zorgen van de Geest door een lange reeks van eeuwen ook naar vandaag is toegebracht. En die wij ook vandaag mogen aanvaarden als leerlingen van Christus.

Die aanvaarding van de leer van Christus is ook bepalend voor de gemeenschap, die we als gelovigen vandaag met elkaar mogen hebben. We moeten dan ook niet de leer wat minder benadrukken om de gemeenschap meer te laten gelden. Als er kerkelijke breuken ontstaan, is dat veelal een gevolg van een uit elkaar groeien in geestelijk opzicht. De eenheid van geloof verdwijnt en dan breekt ook de gemeenschap, die immers daarin haar samenbindend element had.

De leer in hoge waarde laten

In het voorgaande hebben we een reeks vragen bekeken, die spelen rond de plaats van de leer in het leven van geloof en kerk. We deden dat naar aanleiding van de beschouwingen van de heer **Verkerk** over feitelijke en gewenste veranderingen in de Gereformeerde Kerken. In de bespreking daarvan keken we overigens breder en betrokken we meer dan alleen wat hij naar voren bracht.

Daarbij hebben we ons uitgangspunt gekozen in de Schrift. Op deze wijze hoeven wij niet te discussiëren over de waarde van de verschillende culturen. En over de verschillende concrete vormgevingen van kerk en christelijk leven in die culturen. Dat is buitengewoon interessant, maar die feiten leveren ons geen normen. De norm vinden we in de Schrift.

Voor de beoordeling van ons kerkelijk en geestelijk leven, moeten we ons instrumentarium ook maar niet ontle-

nen aan een willekeurige Amerikaanse schrijver, hoe boeiend zijn gedachten ook mogen wezen. Ook hier is beslissend hoe de Bijbel spreekt. En waarom zouden we eigenlijk de criteria van de Nederlandse Geloofsbelijdenis niet liever gebruiken?

Naar mijn stellige overtuiging moeten we op grond van de Schrift de leer in hoge waarde laten. Een pleidooi voor een sterk persoonlijk geloof kunnen we alleen maar bijvallen. En goede aandacht voor hoe we als christelijke gemeenschap met elkaar omgaan, mag van ons allemaal gevraagd worden.

Maar als we denken, dat dit pas tot zijn recht kan komen als we wat minder sterke nadruk leggen op de leer, stellen we het probleem verkeerd.

We zien dan ook niet goed wat de leer van de kerk ten diepste is: de leer van onze Heer, die ons voor verdwalen behoedt, ons niet inperkt, maar op het goede pad houdt en ruimte voor de juiste ontplooiing biedt, een ruimte waarbinnen ook ons persoonlijk geloof kan groeien en vruchten kan dragen, en dit in verbondenheid van de gemeenschap met de andere leden der kerk, die hetzelfde kostbare geloof met ons delen.

Een juist zicht op de betekenis en de waarde van de leer, kan ons ook een goede visie op de plaats van het persoonlijke en van de gemeenschap geven. En zo kunnen de Gereformeerde Kerken in alle veranderingen die zich voordoen, gereformeerd blijven.

G.J. van Middelkoop

Niet alleen De Reformatie, maar ook
voorstudiemateriaal en andere lektuur
is op cassette verkrijgbaar bij:

STICHTING BRALECTAH

Mr. Z. ter Steghestraat 7

8331 KG STEENWIJK

Tel. 05210-15946

'VRIJGEMAAKTEN' VOOR DE SPIEGEL

Wij gereformeerde mensen staan de laatste jaren veel voor de spiegel. Ik bedoel niet thuis, in de badkamer of de slaapkamer. Dat vast ook wel. Maar ik bedoel het figuurlijk. Wij zijn de laatste tijd veel bezig met naar onszelf te kijken.

Wat wordt er een energie aan besteed om te zien en te bespreken, hoe het toch precies met ons 'vrijgemaakten' gesteld is. Hoe staan wij er voor? Zijn we er in de voorbije tien jaar op vooruit gegaan of juist op achteruit? Verkeren we in verwarring of valt het nog wel wat mee? Zijn er grote verschuivingen aan de gang, of lijkt het allemaal veel ingrijpender dan het is?

We staan veel voor de spiegel. Niet met onszelf alleen. Maar we halen er ook anderen bij. Beste buurman, zeggen we, kom er eens bij staan en vertel eens: hoe zien we er uit? Wat denk je van ons? Vind je dat we veranderd zijn? En moeten we dat erg vinden? Wat denk je: zou het met ons wel goed komen? Of gaan we 'de synodalen achterna'?

Ik denk dat dit typisch een verschijnsel is, dat meekomt in de cultuur van onze tijd. Veel meer dan twintig of veertig jaar geleden staan wij vandaag stil bij onszelf. Het is belangrijk, hoe je er uit ziet, hoe je overkomt, wat mensen van je vinden en hoe het met je gaat. Wij hebben – meer dan decennia lang het geval was – veel aandacht voor onszelf.

Dat heeft goede kanten. Bijvoorbeeld, dat je de dingen niet automatisch doet, en dat je ze niet over je heen laat komen, maar er bewust mee bezig bent. En dat je regelmatig jezelf afvraagt: zit ik op de goede weg? Dat leidt tot verdieping en verrijking van je leven. Evaluatie moet. Je moet zo af en toe eens grondig jezelf 'doormeten'. Voor mijn part noemen we het 'heilzame zelfbeproeving'.

Maar er zitten ook nadelen aan. Je kunt zó veel en zó vaak met die zelfbespiegeling bezig zijn, dat het je onzeker maakt. Je kunt te véél naar jezelf kijken. En dan de vaart verliezen. Je kunt er zelfs verward en onzeker van worden. Dan evalueer je jezelf kapot.

Dat kan ook in onze kerken en in onze gereformeerde kring gebeuren. Dat we onszelf kapot evalueren. Op twee manieren. Allereerst, dat we gewoon niet goed meer weten waar we met onszelf aan toe zijn. We kijken zo vaak en vanuit zo veel hoeken in de spiegel, dat we op den duur niet meer weten, hoe het nu eigenlijk met ons zit. We worden onzeker en verward. Bepaalde vlekken en gebreken die we zien, prikken ons steeds meer in de ziel. En er ontstaat een permanent probleemgevoel, een malaise-stemming. We praten over onszelf voortdurend in mineur. Het is niet best met ons! – Inderdaad, dan is het niet best.

En dan is er een tweede mogelijke schadepost, namelijk dat we aan constructief, opbouwend werken in gereformeerde kring niet veel meer toekomen. Natuurlijk, er wordt onder ons intussen ook wel fundamenteel denkwerk gedaan. Niemand kan het ontkennen. Belangrijke thema's worden aangesneden en er wordt zinnig doorgedacht en gepubliceerd. Maar het vele evalueren, het telkens maar weer praten over hoe het met ons staat, neemt veel tijd en energie weg. Het vreet ook aandacht. En het kan verlamdend werken. Het maakt ons menigmaal inactief.

In zo'n situatie komt dikwijls het parool bij mij boven: 'Naar uw tenten, o Israël!' En dan bedoel ik: zouden we niet eens wat minder tijd moeten besteden aan die eindeloze zelfbespiegeling? Niet om weg te zakken in onze luie stoel. Maar om aan het

werk te gaan in de kracht van Christus met zo veel opgaven die er nog liggen. Constructief.

Dat betekent niet te veel voor de spiegel! Want de spiegel van het eindeloze zelfonderzoek kan zo maar een wettische tiran worden. Een tiran die ons opjaagt en ons gereformeerde wereldje verziekt. En waarbij je toch maar steeds in jezelf blijft steken. En niet echt verder komt.

Er is voor Gods 'oetmoedigen' een ander perspectief. Een perspectief dat mee voor ons geldt. 'Ons' in de zin van: het hele 'vrijgemaakte' wereldje met alle reilen en zeilen.

Hoe ziet God ons eigenlijk? Daar is veel over te zeggen. Ik spits het nu even toe op één antwoord: God ziet ons in Christus. Hij ziet ons in zijn Zoon genadig aan. Christus is de Spiegel van onze verkiezing. Een spiegel die géén tiran, géén wettische en depri-makende drijver is. Gelukkig niet!

Als God naar zijn arme zondaren, naar zijn gelovige mensen kijkt, dan ziet Hij hen nooit anders dan in Christus. Dáár ligt uiteindelijk de redding van ons zelfbeeld. In en rondom onze eigen beroerde contouren ontwaren we het bevrijdend beeld van onze Heiland. Zouden we niet wat meer in die Spiegel moeten kijken?

M. te Velde

Steun MERF - Cyprus

voor evangelieverkondiging
in het Midden Oosten

via giro 315.60.94

t.n.v. Comité Steun MERF - Cyprus
te Ermelo

BOEK- EN KANTOORBOEKHANDEL
Nugteren

Singelpassage 11
9401 JB Assen
Tel 05920-16190
b.g.g. en 's avonds: 10910.

Uw boekhandel
voor o.a.:

- catechisatie-uitgaven
- schetsenmateriaal
- (huwelijks)bijbels
- belijdenisgeschenken
- met getallenkortingen
- en gratis inlegvellen

BIBLIOTHEEKVERSLAG 1992/1993

(1 juni 1992 t/m 31 mei 1993)

Inleiding

De werkzaamheden in de bibliotheek hadden in het afgelopen jaar een voorspoedig verloop.

Dit kan in de eerste plaats gezegd worden van de gewone bibliotheek-werkzaamheden, die zonder veel problemen voortgang konden vinden.

Maar daarnaast geldt het wel in het bijzonder voor het automatiseringsproject in onze bibliotheek. Konden we in het vorige Bibliotheekverslag melden dat daarmee een begin was gemaakt, thans is het reeds zover dat het einde van de eerste fase in zicht komt. Vlugger dan we gedacht hadden, verloopt de invoering van onze catalogus in de centrale database van PICA.

Tegelijk wordt reeds nu duidelijk dat de normale werkzaamheden in onze bibliotheek van deze automatisering het nodige profijt ondervinden.

Financiën

Op de 'Schooldag' 1992 kon worden bekend gemaakt, dat het Damescomité Bibliotheekfonds opnieuw een bedrag van f 200.000 had bijeengebracht. Van dit bedrag werd f 170.000 overgeschreven op de rekening van de bibliothecaris, terwijl (voor de laatste keer) aan **Deputaten** financieel f 30.000 werd overgemaakt voor **bibliotheek**-doeleinden.

Uit het hierna volgend overzicht, is de financiële huishouding van de bibliotheek gemakkelijk af te lezen.

Wel moet hierbij de volgende kanttekening worden geplaatst: Op het eerste gezicht **krijgt** men de indruk, dat de sombere geluiden, die in het vorige verslag bij dit onderdeel werden geuit, worden gelogenstraft. We wezen toen immers op de steeds stijgende prijzen van boeken en tijdschriften, en bepleitten de noodzaak tot verhoging van het boeken-budget, om een einde te maken aan de reeks nadelige saldi.

Nu echter vertoont de exploitatierekening voor het eerst sinds jaren een batig saldo van f 23.246.

Toch is er geen enkele reden om hieruit te concluderen, dat de financiële positie van de bibliotheek in het afgelopen jaar sterk is verbeterd.

De **oorzaak** van dit batig saldo blijkt immers duidelijk uit de aanschafcijfers (zie hierna onder 'Collectie' ad a.). Liep het aantal aangekochte boeken vorig jaar al terug van 2.366 naar 2.034, ditmaal werd een dieptepunt bereikt van 1.698. En dit niet, omdat het aanbod afnam, of

omdat de wensen van de bibliotheek beleidsmatig werden ingeperkt, maar omdat de begonnen bezuinigingsoperatie, vooral in de eerste helft van het afgelopen boekjaar, met alle kracht werd voortgezet. In het streven om 'de tering naar de nering' te zetten, is er te fors in de uitgaven gesnoeid, waardoor de aanschaf achterbleef bij wat wenselijk was.

De oproep om de bibliotheek van een ruimer financieel jasje te voorzien, moet derhalve onverkort worden gehandhaafd. De daarvoor geplande acties, willen we hier dan ook graag ondersteunen.

Financieel overzicht boekjaar 1 juni 1992 t/m 31 mei 1993**A. Exploitatierekening**

Baten:

Bibliotheekfonds	f 85.000
(2e helft opbrengst-1991)	f 85.000
(1e helft opbrengst-1992)	f 12.693
Renten	f 8.913
Verkoop fotokopieën	<u>f 191.606</u>
TOTAAL BATEN	

Lasten:

Boeken, tijdschriften, bindkosten,	
huur fotokopieerapparaat, verzekering,	
telefoonkosten, porti enz.	f 168.360
Batig saldo	f 23.246
TOTAAL LASTEN	<u>f 191.606</u>

B. Kapitaalrekening

Kapitaal per 1 juni 1992	f 2.378
Bij: Batig saldo	f 23.246
Kapitaal per 31 mei 1993	<u>f 25.624*</u>

C. Reserve onvoorzien gefixeerd op f 70.000

* In dit bedrag is nog niet begrepen de tweede helft van de opbrengst-1992 van het Damescomité Bibliotheekfonds (f 85.000), dat bestemd is voor de exploitatie van de eerste helft van het boekjaar 1993-1994.

Personeel

In het personeelsbestand deden zich enkele mutaties voor. Van de personeelsleden in vaste dienst, verliet per 1 september 1992 de administratief assistente, mw. **L.J. Koops**, de bibliotheek wegens vertrek naar het buitenland. Geluk-

kig kon tijdens de zomervakantie al in deze vacature worden **voorzien**, zodat per 1 september mw. M.H. **Platenkamp** te Zwolle als haar opvolgster kon aantreden.

Wat het personeel in tijdelijke dienst betreft, per 1 augustus 1992 verliet mw. N. de Roos het retro-team. Haar taak werd voor een groot gedeelte overgenomen door mw. H. van de Geest, werkzaam bij de administratie van de Universiteit. Toen zij op 1 januari 1993 naar elders vertrok, werd besloten deze vacature niet meer te vervullen.

Collectie

a. Aanschaf c.a.

	1991/92	1992/93
Boeken (afleveringen van lopende werken niet meegeteld)	2.034	1.698
Tijdschriftbanden	281	290
TOTAAL		

Gratis of in ruil verkregen	301	311
Niet meegetelde afleveringen	21	18

Het **totale bezit** van de bibliotheek steeg derhalve met 1.698 boeken en 290 tijdschriftbanden en bedroeg per 1 juni 1993: 99.909 nummers (86.459 boeken en 13.450 tijdschriftbanden).

Zoals uit bovenstaande cijfers blijkt, werden de meeste nieuwe aanwinsten verkregen via de normale **aankoop**-kanalen. Dat hierbij een flinke teruggang moet worden gesignaleerd, is gemakkelijk te verklaren vanuit het terughoudend aanschafbeleid, waarover hiervoor in de financiële paragraaf al het nodige werd opgemerkt.

De gratis ontvangen boeken komen voor een groot deel uit het inter-bibliothecair ruilverkeer. Daarnaast ontvingen we ook van andere instellingen en particulieren een aantal (meest door hen zelf gepubliceerde) geschriften. Het spreekt vanzelf, dat we alle gevers en geefsters hartelijk dankbaar zijn voor hun bijdrage.

b. Catalogisering

De nieuwe aanwinsten konden – mede dankzij de automatisering – zonder noemenswaardige problemen worden gecatalogiseerd. Ook kon het verwerken van een aantal boeken, die tot dusver in aparte (voorlopige) catalogi waren ondergebracht, worden voortgezet. De werken, afkomstig uit de bibliotheek van prof. K. Schilder zijn nu – op een enkele uitzondering na – in de computer ingevoerd, terwijl het verwerken van het legaat-Greijdanus zijn voltooiing nadert.

c. Conservering

Met dankbaarheid mag worden geconstateerd, dat zich ook dit jaar geen nieuwe vochtproblemen in de magazijnen hebben voorgedaan.

d. Automatisering

Ondanks het feit dat de retro-ploeg na 1 januari 1993 tot drie medewerkers was gereduceerd, kan geconstateerd worden, dat de invoer van de kaartencatalogus in de centrale database van PICA, hiervan geen hinder ondervond. Integendeel, met een invoer van 38.683 titels in het afgelopen boekjaar (waardoor het totaal steeg tot 54.930) werden alle prognoses ver overtroffen.

Wanneer het project in dit tempo blijft doorgaan, mag verwacht worden dat het leeuwendeel van deze eerste automatiserings-fase rond de komende jaarwisseling (1993/1994) zal zijn voltooid.

e. Gebruik

	1991/92	1992/93
Uitleen		
binnen de kring van de universiteit	2.692	2.959
buiten de kring van de universiteit	1.118	1.476
Totaal		
Ter inzage		
Totaal ter beschikking gesteld		

Uit andere bibliotheken		
aangevraagd	142	114
ontvangen	115	90
Aan andere bibliotheken verzonden		206
Bezoek studiezalen	4.160	3.682

In afwijking van voorgaande jaren is ditmaal afzonderlijk opgenomen het aantal werken, dat in het kader van het (geautomatiseerd) interbibliothecair leenverkeer, aan andere bibliotheken is toegezonden. Het ligt in de bedoeling in volgende verslagen de uitleen buiten de **kring** van de universiteit te splitsen in particulieren en bibliotheken, om zo de effecten van de automatisering beter te kunnen meten.

Ten besluite

Het verheugt ons zeer, dat we financieel gesteund door het Damescomité Bibliotheekfonds, onze taak binnen de Theologische Universiteit slagvaardig kunnen verrichten. Enige reclame, door middel van het verspreiden van een folder, zal een goed middel zijn om het belang van de bibliotheek onder de aandacht van de kerkleden te brengen en te houden. Het Damescomité houdt zich hiermee bezig, in goed overleg met de bibliotheek.

Tenslotte spreken we onze dankbaarheid uit voor wat God ons in het afgelopen jaar geschonken heeft. We zetten ons werk voort in de verwachting, dat het ook verder onder zijn zegen verricht mag worden.

J. Douma. bibliothecaris

Gereformeerde vroomheid

In *De Waarheidsvriend* schrijft ds. J. W. op 't Hof een serie artikelen over gereformeerde vroomheid. In het nummer van 19 mei vergelijkt hij die met de middeleeuwse vroomheid. De gereformeerde vroomheid sluit zich volgens hem deels aan bij de moderne devotie van voor de Reformatie. Maar de typisch roomse trekken zijn daaruit verwijderd.

Minstens even belangrijk is het dat de kaders waarbinnen de voor-reformatorische devotie doorgaans haar plaats had, in de gereformeerde vroomheid ingrijpend zijn veranderd. De heiliging is in de plaats van de rechtvaardiging gekomen, eigen activiteit heeft de plaats in moeten ruimen voor goddelijke werkzaamheid, eigengerechtigheid voor goddelijke genade.

Eigen aard

Het gereformeerd Piëtisme heeft vrijwel geen nieuwe vroomheids-elementen en -verschijnselen in het leven geroepen. In dit opzicht is die stroming traditioneel gebleven. Zij wilde ook niet anders. Het gereformeerde Godsbeeld en het hieruit voortvloeiende waarheidsbegrip werden bepaald door categorieën als eeuwigheid en onveranderlijkheid. Het stond dan ook voor de gereformeerde piëtisten als een paal boven water, dat de bijbelse waarheid door God Zelf gegarandeerd was voor alle perioden van de geschiedenis. Op dit inzicht was hun opvatting van de katholiciteit gefundeerd. Het moge zo zijn, dat de waarheid de ene tijd veel helderder heeft geschenen dan de andere tijd, maar de Heere heeft er Zelf voor ingestaan dat die nooit geheel is verdwenen. Zo was de Reformatie in hun ogen evenals in die van de hervormers niet een nieuwigheid, maar een herleving van het eerste Christendom. Een zelfde visie hadden zij op de gereformeerde vroomheid, zij het dat zij die veel meer dan de gereformeerde leer, in de Middeleeuwen aanwezig achtten. De voor-reformatorische devotie was naar hun inzicht veel katholieker dan de roomse leer.

De gereformeerde piëtisten hebben de katholiek-traditionele vroomheidsmotieven en -modellen geïntegreerd in hun eigen gereformeerde kaders, waardoor hun vroomheid toch een specifiek karakter vertoont. Het is de dogmatische structuur waarbinnen de devotionele elementen zijn opgenomen, die het gereformeerd Piëtisme zijn eigen aard verleent.

Verkiezing

Kenmerkend voor de reformatorische vroomheid in het algemeen zijn kaders als de normativiteit van de Heilige Schrift, de onverdienstelijkheid van de goede werken en de onmisbaarheid van het persoonlijk geloof. De gereformeerde positie onderscheidt zich hierin van de andere reformatorische modaliteiten dat zij het genadekarakter van het heil ten top voert. De gereformeerden brengen dit onder woorden met het begrip 'verkiezing'. Dit dogmatisch motief, dat als een inblijvend werk van Gods wezen in de eeuwigheid is gepositioneerd, is bij hen het bepalende principe, van waaruit zich het hele heil in de tijd ontvouwt.

Concreetheid

In vergelijking met het lutherse Piëtisme neemt de heiliging in de gereformeerde vroomheid veel concreter vormen aan. Zoals

Christus als het Woord vlees is geworden, zo is het Gods bedoeling dat het heil, dat door het Woord wordt bemiddeld, in daden wordt omgezet. De genade is niet slechts geestelijk van aard, maar wil ook de aardse werkelijkheid doordringen en zuiveren. Ook al blijft het op de wijze van de voorlopigheid, het heil vernieuwt levens en leefverbanden. De theocratie vraagt in het kader van de heiliging om een aardse realisering en praktische concretisering. De aardse werkelijkheid, de geschiedenis en het natuurlijk bestaan worden voluit serieus genomen: De genade zweeft niet boven de natuur, maar doordringt deze. De herschepping is geen nieuw produkt, maar de vernieuwing van de schepping. Het heil is niet uitsluitend een toekomstige grootheid, maar neemt heel bescheiden reeds in het hier en nu gestalte aan.

In dit licht moet de nauwkeurige regulering van het persoonlijk geestelijk leven en van de gedetailleerde voorschriften voor de heiliging van allerlei levensgebieden, met inbegrip van de casuïstiek, worden gezien. De wet der Tien Geboden verkrijgt op deze wijze bij de gereformeerde piëtisten een stringenter betekenis dan elders in het Protestantisme. Men kan zelfs stellen dat dit ook geldt voor wat betreft de waardering van het Oude Testament in het algemeen.

De gereformeerden nemen aan de ene kant het Schepper-zijn en het Onderhouder-zijn van de Heere zo hoog op en gaan aan de andere kant zo vast uit van de enkelvoudigheid van het goddelijk Wezen, dat zij de genade en het heil veel directer op de natuur en de geschiedenis betrekken dan bijvoorbeeld de lutherssen. Dit alles weegt voor hen zo zwaar, dat zij de gevaren van wetticisme, van vermaatschappelijking en politisering van het evangelie op de koop toe nemen.

(...)

Veralgemenisering

Het gereformeerd Piëtisme heeft de katholieke componenten van de middeleeuwse devotie niet alleen geïntegreerd in de gereformeerde dogmatiek, maar heeft ze ook aangepast aan de veranderde maatschappelijke en culturele omstandigheden. Het Humanisme en de Hervorming hebben de feitelijke scheiding doorbroken die in de Middeleeuwen bestond tussen natuur en genade, tussen clerus en gemeentelieden en tussen de gewijde ruimten van de kloosters en de die omringende wereld, die in het boze lag. Was de devotie vóór de Reformatie hoofdzakelijk een aangelegenheid van geestelijken en kloosterlingen, de protestanten en met name de gereformeerden hebben de spiritualiteit en de praktijk der godzaligheid overgedragen op alle gelovigen. Zij wilden niet weten van een diepe kloof tussen geestelijkheid en de massa. Vroomheid is de roeping voor elke christen.

De gereformeerde piëtisten hebben als geen andere protestanten het ambt aller gelovigen nagestreefd. Ieder mens is schepsel van God en heeft als zodanig de verplichting om Hem te eren, te dienen, te lieven en te loven. Het doet er hierbij niet toe of men ambtsdrager is of niet, of men een sacraal gewijd leven kent of dat men met behulp van een aards beroep in zijn levensonderhoud voorziet, of men vrijgezel is of dat men gehuwd is, of men bestudeerd of ongeletterd is en of men oud of jong is. Vroomheid bij kinderen en jeugdigen ontvangt zelfs speciale aandacht.

G.J. van Middelkoop